

AİLE ARABULUCULUĞUNUN TARİHİ GELİŞİMİ VE ÜLKEMİZDEKİ MEVZUAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ^(*)

Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman KAVASOĞLU^(**)
Arş. Gör. Tansu GÜNDOĞDU^(***)

ÖZ

Bu çalışmada aile arabuluculuğunun tarihi gelişimi anlatılmıştır. Bu kapsamda modern anlamda arabuluculuğa öncülük eden Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği tarafından yapılan bazı düzenlemelere değinilmiştir. Daha sonra ülkemizdeki mevzuat açısından değerlendirilmesi yapılmış ve bu kurumun yürürlükteki kanunlar çerçevesinde uygulanabilirliği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Arabuluculuk, Türk Hukuku, Alternatif, Yöntem.

^(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 16/05/2021 - Kabul Edildiği Tarih: 22/06/2021.

Atıf Şekli: Abdurrahman Kavasoglu - Tansu Gundogdu, "Aile Arabuluculuğunun Tarihi Gelişimi ve Ülkemizdeki Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 2, 2021, s. 771-789.

^(**) Süleyman Demirel Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra - İflas Hukuku Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye.

E-posta: abdurrahmankavasoglu@sdu.edu.tr.

Orcid: 0000-0003-3215-9959..

^(***) Süleyman Demirel Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra - İflas Hukuku Anabilim Dalı, Isparta, Türkiye.

E-posta: tansugundogdu@sdu.edu.tr.

Orcid: 0000-0001-6720-134X.

HISTORICAL DEVELOPMENT OF FAMILY MEDIATION AND ITS EVALUATION IN TERMS OF TURKISH LEGAL LEGISLATION

ABSTRACT

In this study, the clinical situation of family mediation is legally explained. Mediation, in its modern sense, linked to the current regulations which are in effect in the United States of America and the European Union. The applicability of this institution within the framework of law rules which are in force in the Turkish Republic is legally controversial. Further consideration about family mediation is needed according to the Turkish procedural and civil law.

Keywords: Family, Mediation, Turkish Law, Alternative, Method.

GİRİŞ

1960'lardan beri ABD'de başlayan ve bütün dünyayı etkisi altına alan "adalete erişim" akımı ile geleneksel adalet sistemine seçenek olarak alternatif çözümler aranmaya başlanmıştır. Uyuşmazlıkların artması ve çeşitlenmesi nedeniyle yargının yükü artmış ve bireyler haklarına geç ulaşmış ya da ulaşmamıştır. Devlete ve bireylere getirdiği mali yük ve zaman kaybı ise bireylerin hak kaybına ya da haklarına geç ulaşmalarına sebep olmuştur. Sonuçta ne birey ne yargı ne de devlet tatmin olmamıştır. Bu da devletleri mahkeme dışı hak arama faaliyetine yönlendirmiştir.

Aile arabuluculuğu, mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden en sık kullanılanıdır. Aile arabuluculuğu; bağımsız ve tarafsız üçüncü kişinin arabuluculuk ettiği, çoğunlukla boşanma davası bağlamında kullanılan, aile bireyleri arasında yaşam kurma ve yönetme sürecidir. Eşlerin uyuşmazlık yaşadığı konular üzerinde ortak bir karar almaları sağlanarak aradaki ilişkinin uzun vadede iyileştirilmesi amaçlanır. Zira boşanma aşamasındaki eşler arasında yaşanan çekişmeli ortamın hem eşler hem çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini bertaraf etmek amacıyla bu yönetime başvurulmuştur.

I. ABD VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE AİLE ARABULUCULUĞUNUN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Aile Arabuluculuğu modern anlamda ilk olarak ABD'de uygulanmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllarda Avustralya, Yeni Zelanda, Avrupa Konseyi tarafından Avrupa'da yapılan araştırmalar aile uyuşmazlıklarının diğer uyuşmazlıklardan farklı olarak duygusal, mahrem konuları içermesi sebebiyle arabuluculuk gibi esnek bir süreçten yararlanılarak çözülmeye çalışılmasının daha etkin sonuçlar yaratacağı tespit edilmiştir¹. Boşanmanın artışı ve dolayısıyla yargı sisteminin iş yükünün artması ve çatışmaya dayalı geleneksel adalet sisteminin duygusal meseleleri çözmekte etkili olmayışı alternatif çözüm arayışı başlatmıştır. Fakat evlilik terapisi ve aile danışmanlığı arabuluculuğun farklı biçimleri olarak ortaya çıkmıştır.

ABD'de aile arabuluculuğu terimi ilk 1970 yılında ortaya çıkmıştır. Takiben 1974 yılında Boşanma Arabuluculuk Merkezi ve Aile Arabuluculuk Derneği kurulmuştur. 1982'de ise Aile Arabulucuları Akademisi vücut bulmuştur. Fakat aslında 1962'den beri mahkemeler danışmanlık programları aracılığıyla bu uyuş-

¹ Lisa Parkinson, *Aile Arabuluculuğu*, Fatma Yonca Yücel (Edt.), Ankara, TC. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, 2018, s. 6.

mazlıkların çözülmesine yönelik hizmet vermeye başlamışlardır². Mahkeme bağlantılı olarak gerçekleşen bu programlar eşlerin; kendi hayatlarına ilişkin sorumluluk almalarını, çocukları konusunda sorumluluğu ortak olarak üstlenmelerini, aralarındaki çatışmayı azaltmayı ve iletişimi kolaylaştırmayı amaçlamıştır. 1972’de bu hizmet yaygınlaşmış ve bu hizmetlere mahkeme bağlantılı arabuluculuk hizmeti denilmiştir. 1980 yılında ise bazı eyaletlerde zorunlu hale getirilmiştir.

Avrupa Birliği’nde ise alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden arabuluculuk Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’ni uzun süreden beri meşgul eden konudur. Buna ilişkin konseyde ilk olarak aile arabuluculuğuna ilişkin 21.01.1998 tarihli R (98) 1 Sayılı Tavsiye Kararı³ daha sonra cezai konulara ilişkin R (99) 19 (Mediation in Penal Matters Recommendation No. R (99) 19) ve idari konulara ilişkin R (2001) 9 (Alternatives to Litigation between Administrative Authorities and Private Parties Recommendation No. R (2001) 9) Sayılı Tavsiye Kararı’na ilişkin kararlar alınmıştır. Daha sonra Adalet Etkinliği Komisyonu (CEPEJ) tarafından medeni hukuk konularına ilişkin arabuluculuk hususu araştırılmış ve bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor, 18.09.2002 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince kabul edilmiştir⁴. Bakanlar Komitesinin R (98) 1 Sayılı Tavsiye Kararından farklı olarak bu kararda daha çok diğer hukuk dallarına ilişkin arabuluculuk faaliyeti üzerine durulmuştur. Avrupa Komisyonu tarafından 2002 yılında Medeni Hukukta ve Ticaret Hukukunda Uyuşmazlık Çözümüne İlişkin Alternatif Usuller Üzerine Yeşil Kitap⁵ kabul edilmiştir. Burada aile uyuşmazlıklarının sınır ötesi uyuşmazlıklardan kaynaklanması ihtimali incelenmiştir. Sınır ötesi aile uyuşmazlıklarının yerel uyuşmazlıklara nazaran daha fazla zaman alması ve daha yüksek maliyet gerektirmesi yanında iş yükü fazlalığı gibi sorunları tespit edilmiştir⁶. Bu sebeple alternatif çözüm yöntemleri adalete erişim için geleneksel yargı sistemini tamamlayıcı rolde görülmektedir⁷.

² Meyer Elkin, “The Conciliation Court: A Pioneering Approach to the Divorce Problem- Part I”, *Student Lawyer Journal*, 1968, Vol. XIV, N. 4, s. 26; Daniel G. Brown, “Divorce and Family Mediation: History, Review, Future Directions”, *Conciliation Courts Review*, 1982, Vol. XX, N. 2, s. 17-18.

³ Bkz. Council of Europe, Family Mediation, Recommendation No. R (98) 1, and explanatory memorandum, Strasbourg, 1999, s. 6-33.

⁴ Bkz. Council of Europe, Mediation in Civil Matters, Recommendation No. R(2002)10, and explanatory memorandum, Strasbourg, 2003, s. 4-14.

⁵ Bkz. Commission of the European Communities, Green Paper: On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, Brussels, 2002, s. 5-36.

⁶ Commission of the European Communities, Green Paper: On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, s. 7.

⁷ Commission of the European Communities, Green Paper: On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, s. 8.

Avrupa Birliği Komisyonu ve Konseyi tarafından Viyana Eylem Planı'nda sınır ötesi aile uyuşmazlıklarına dair mahkeme dışı çözümler için bir yöntem oluşturulması olanakları ele alınmıştır. Bu doğrultuda arabuluculuk kurumunun incelenmesi gerekliliğinden bahsedilmiştir⁸. Viyana Eylem Planı'nda arabuluculuğun özellikle aile uyuşmazlıkları bakımından önem arz ettiği belirlenmiştir⁹. Yeşil Kitap'ta, sınır ötesi aile hukuku uyuşmazlıklarının kapsamında çocuk bakımı ve çocukla kişisel ilişki kurma, malvarlığının tasfiyesi veya nafakanın düzenlenmesi konuları bulunmaktadır¹⁰. Aynı şekilde mahkeme kararlarının icrasında da ADR yöntemlerinin uygulanması gerekliliği belirtilmiştir¹¹. Bununla ilgili olarak evlilik, ebeveyn sorumlulukları konularında yargı yetkisi ve mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin II. Brüksel Tüzüğü kabul edilmiştir¹². Bütün bu gelişmeler neticesinde sınır ötesi uyuşmazlıkların çözümü için her devlet bünyesinde bir merkezi otorite kurulması planlanmıştır. Devletlerin; bu merkezi otoriteyle çocuk üzerindeki ebeveyn sorumluluğunun etkili şekilde kullanılması için işbirliği halinde çalışılması ve buna yönelik arabuluculuk veya başka alternatif yöntemlerle ebeveyn sorumluluğunu taşıyanlar arasında çekişmesiz, dostane çözüm yolunu desteklemeleri gerektiği belirtilmiştir¹³. Yani tüzüğe göre devletler tarafından hem politik hem hukuki yolla sınır ötesi aile uyuşmazlıklarında velayet veya kişisel ilişki kurma dahil olmak üzere malvarlığı paylaşımı, nafaka gibi maddi konularda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine başvuru önceliği verilmelidir.

⁸ Action Plan of the Council and the Commission on How Best to Implement the Provisions of the Treaty of Amsterdam on an Area of Freedom, Security and Justice; Official Journal of the European Communities, Information and Notices 19, 23.1.1999, s. 10; Commission of the European Communities, Green Paper: On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, s. 20.

⁹ Jacqueline Nolan-Haley, "Evolving Paths to Justice: Assessing the EU Directive on Mediation, Proceedings of the Sixth Annual Conference on International Arbitration and Mediation", *Martinus Nijoff Publishers*, 2012, s. 2; Steven Friel-Christian Toms-Brown Ridnick, "The European Mediation Directive- Legal and Political Support for Alternative Dispute Resolution in Europe", *Bloomberg Law Reports*, 2011, Vol. 2, N. 1, s. 1.

¹⁰ Commission of the European Communities, Green Paper: On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, s. 21.

¹¹ Commission of the European Communities, Green Paper: On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, s. 21.

¹² Bkz. Council Regulation (EC) No 1347/2000 of 29 May 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and in matters of parental responsibility for children of both spouses; Official Journal of the European Communities, Legislation 160, 30.06.2000, s. 19-29.

¹³ Commission of the European Communities, Green Paper: On Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial Law, s. 22.

2003 yılında Avrupa Konseyi'nin 1639 sayılı Aile Arabuluculuğu ve Cinsiyetler Arası Eşitlik konusundaki Tavsiye Kararı'nda, arabuluculuk sürecinde güç dengesizliğine değinilmiş ve taraflar arasında eşitlik sağlamanın gerekliliği ve bunu temin etmenin arabulucunun temel sorumluluğu olduğu açıkça belirtilmiştir. 2005 yılında ise Avrupa Konseyi tarafından Varşova Zirvesi'nde bireylere adaletin hem adil hem hızlı ulaşabilmesi amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının geliştirilmesi için gerekli tüm hukuki araçlar ve hukuki işbirliği mekanizmaları kullanılması gerektiğine ulaşılmıştır. Bu kapsamda Avrupa Birliği tarafından arabuluculuğa ilişkin önceki düzenlemelerin (Aile arabuluculuğuna ilişkin Rec (98) 1 sayılı Tavsiye Kararı, medeni hukuk konularında arabuluculuk hakkındaki Rec (2002) 10 sayılı Tavsiye Kararı gibi) etkili şekilde uygulanması amacıyla CEPEJ (Council of Europe European Commission for the Efficiency of Justice-Avrupa Adalet Etkinliği Komisyonu) tarafından tavsiyelerde bulunulması hedeflenmiştir. CEPEJ tarafından hazırlanan raporda arabuluculuk konusunda önemli oranda bilinç eksikliği, arabuluculuk maliyetleri ve mali dengesizlikler, arabulucuların eğitimi ve niteliklerindeki eksiklikler, gizlilik sorunları medeni hukuk ve aile arabuluculuğunun gelişmesinde üye devletler arasında önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Bunun için üye devletlere arabuluculuğun gelişmesinde yardımcı olabilmek için rehber ilkeler hazırlanmış¹⁴ ve bu rehber ilkeler "Mevcudiyet - Erişilebilirlik - Farkındalık" prensipleri üzerine temellendirilmiştir. Mevcudiyet ilkesiyle devletlerin arabuluculuk düzenlemeleri yapmaları ve vatandaşları bu yola başvurmaları için teşvik etmeleri gerektiği, çocuğun üstün yararının bu süreçte her zaman ön planda olması gerektiği, özellikle sınır ötesi aile uyuşmazlıklarında teknolojik yöntemlerin kullanılması gerekliliği belirtilmiştir¹⁵. Erişilebilirlik ilkesi bakımından taraflara adli yardım sunulması ve zamanaşımı sürelerinin arabuluculuğa başvuruya birlikte durması gerektiğinden söz edilmiştir¹⁶. Farkındalık ilkesi bakımından ise halkın bilinçlenmesini sağlamaya yönelik makaleler, reklamlar, konferanslar, kitaplar, bilgi danışma merkezi gibi araçların kullanılması tavsiye edilmiştir¹⁷.

¹⁴ Bkz. European Commission for the Efficiency of Justice, Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendation Concerning Family Mediation and Mediation in Civil Matters, Strasbourg, 2007, s. 1-7.

¹⁵ Bkz. European Commission for the Efficiency of Justice, Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendation Concerning Family Mediation and Mediation in Civil Matters, s. 2-4.

¹⁶ European Commission for the Efficiency of Justice, Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendation Concerning Family Mediation and Mediation in Civil Matters, s. 5.

¹⁷ European Commission for the Efficiency of Justice, Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendation Concerning Family Mediation and Mediation in Civil Matters, s. 5.

II. AİLE ARABULUCULUĞUNUN TÜRK HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Genel Olarak

Ülkemizde aile arabuluculuğu konusunda henüz düzenleme bulunmamaktadır. Fakat bu konuda düzenleme yapılması amaçlanmakta ve 2015 yılından beri çalışmalar yürütülmektedir. Bununla birlikte bu başlık altında ülkemizde yürürlükte bulunan hükümler açısından aile arabuluculuğu değerlendirilecektir.

B. 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu¹⁸

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.1/2'ye göre arabuluculuğun tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıklarda uygulanacağı belirtilmiştir. Aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar ise arabuluculuğa elverişli değildir.

Aile hukuku uyuşmazlıkları; genellikle kamu düzenini ilgilendiren tarafların serbestçe tasarruf edemeyeceği bir alandır. Velayet, çocukla kişisel ilişki kurma gibi konularda taraflar serbestçe tasarruf edemez. Fakat maddi ve manevi tazminat, mal paylaşımı gibi konular üzerinde tarafların serbestçe tasarruf etme imkânı bulunmaktadır. Bu durum aile arabuluculuğunun uygulama alanını oldukça daraltmaktadır. Mukayeseli hukukta ise velayet, kişisel ilişki kurma konuları da dahil birçok konuda arabuluculuğa başvurma imkânı bulunmaktadır. Hatta eşler arasında yaşanan çekişmeli sürecin olumsuz etkisini bertaraf etmek amacıyla öncelikle velayet, kişisel ilişki kurma konularında arabuluculuğa başvurulmaktadır. Bu sebeple ülkemizde aile arabuluculuğu sisteminden beklenen yararın karşılanması için aile arabuluculuğunun uygulama alanı genişletilmeli ve bu alana özgü yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Bunun için de HUAK'tan ayrı bir düzenlemeye yani ayrı bir aile arabuluculuk kanununa ihtiyaç bulunmaktadır¹⁹.

C. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu²⁰

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda yazılı yargılama usulünün yürütüldüğü davalarda m.137/1 ve 140/2²¹ gereği ön inceleme aşamasında uyuşmazlık ko-

¹⁸ RG. 22.06.2012, S. 28331.

¹⁹ Erdem Şimşek, "Aile Hukuku'na İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümü İçin Düzenlenmesi Gereken, Ayrı Bir Arabuluculuk Kanunu ile İlgili Değerlendirme", *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 2018, s. 66.

²⁰ RG. 04.02.2011, S. 27836.

²¹ 22/7/2020 tarihli ve 7251 sayılı Kanun'un 14. maddesiyle, "sulhe veya arabuluculuğa" ifadesi "sulh ve arabuluculuğun esasları, süreci ve hukuki sonuçları hakkında aydınlatarak sulhe veya arabuluculuğa" şeklinde değiştirilmiştir.

nuları tespit edildikten sonra taraflar sulh veya arabuluculuk süreci, esasları ve hukuki sonuçları hakkında aydınlatıp bilgilendirdikten sonra sulhe ve arabuluculuğa teşvik eder. Basit yargılama usulünün yürütüldüğü davalarda ise m.320/2 gereği uyuşmazlık konularının tespitinden sonra arabuluculuğa teşvik eder. Bu maddelerden hareketle hâkimin sulhe veya arabuluculuğa teşvik ödevi bulunduğu söylenebilmektedir²².

Aile mahkemelerinde boşanma davalarında yazılı yargılama usulü uygulandığından hâkim tarafından ön inceleme aşamasında taraflar sulhe veya arabuluculuğa teşvik edilir (HMK m.137/I, 140/II). Hâkim ön inceleme aşamasında arabuluculuk süreci, esasları ve hukuki sonuçları konusunda tarafları bilgilendirir. Bu celse, bir tür bilgilendirme toplantısı gibi düşünülebilir. Fakat bu bilgilendirmenin aile uyuşmazlıklarında kâfi yarar sağlayacağı şüphelidir²³. Zira dilekçelerin karşılıklı verilmesiyle birlikte süreç çekişmeli hale gelecek ve taraflar bu aşamadan sonra arabulucuya başvurmayı tercih etmez²⁴. Aslında aile arabuluculuğunun amacı da tarafları çekişmeli sürece girmeden uzlaştırmaya çalıştırmaktır. Taraflar çekişmeli sürece bir kez adım attıktan sonra düşmanlık, tehdit, rekabet gibi unsurlar devreye girebilir ve sonradan tarafların geri çekilip uzlaşmaya adım atması zor olabilir.

D. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun²⁵

Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un m.6/1/1/a'ya göre aile mahkemesi görev alanına giren konularda evlilik

²² Tolga Akkaya, *Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası*, Ankara, 2017, s. 380; Tolga Akkaya, "Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hakimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı", *Ankara Barosu Dergisi*, 2014, S. 4, s. 39; Süha Tanrıver, "Türk Aile Mahkemesi Hakimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi", *Makalelerim III*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 199; Süha Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", *TBBD*, 2006, S. 64, s. 173; Bahattin Aras, "Aile Mahkemelerinde Tarafların Sulh Yoluyla Çözüme Teşviki", *YD*, C. XXXI, S. 3, 2005, s. 304;; İbrahim Ercan, "Aile Mahkemesinde Uyuşmazlıkların Sulh Yoluyla Çözümlemesi", *Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 64.

²³ Şimşek, "Aile Hukuku'na İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümü İçin Düzenlenmesi Gereken, Ayrı Bir Arabuluculuk Kanunu ile İlgili Değerlendirme", s. 63.

²⁴ Şimşek, "Aile Hukuku'na İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümü İçin Düzenlenmesi Gereken, Ayrı Bir Arabuluculuk Kanunu ile İlgili Değerlendirme", s. 63; Akkaya, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası*, s. 388.

²⁵ RG. 18.01.2003, S. 24997.

birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak gerektiğinde uzlaştırmaya karar verebilir. Aile mahkemesi verilen bu karar için AMK m.5'e göre aile mahkemesinin bünyesinde bulunan uzmanlardan yararlanabilir. Bu maddeye göre aile mahkemesi hakimlerine uzlaştırma görevi verilmiş gözükse de aslında hâkim sadece uzlaşmaya davetle görevlidir. Ayrıca ön inceleme aşamasında hâkim tarafları HMK m.137/1 ve 140/2 gereği sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder. Aynı şekilde AMK m.7'ye göre aile mahkemeleri önüne gelen dava ve işlerin özelliklerine göre esasa girmeden önce eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak sulhe teşvik eder. Bu maddeyle hâkime tarafları sulh teşviki ödevi verilmiş olsa da bu kapsamda hâkim tarafları arabulucuya da yönlendirebilir²⁶. Ayrıca HMK'nin söz konusu maddelerine eklenen ve hâkime verilen "arabuluculuğa teşvik" ödeviyle aynı doğrultuda değerlendirmek gerekir. AMK m.6 ve m.7 birlikte değerlendirildiğinde hâkime uzlaşmaya ve sulhe teşvik görevi verilmiştir. Doktrinde hâkimin bu kapsamda aile arabulucusu gibi hareket ettiği ileri sürülmüştür²⁷. Fakat katıldığımız görüşe göre burada aile mahkemesi hâkimi arabulucu olarak hareket etmemelidir²⁸. Aksinin kabulü hâkimin tarafsızlık sıfatına aykırı olmaktadır²⁹. Burada hâkimin görevi sadece tarafları uzlaşmaya veya sulhe teşvik etmekle sınırlıdır. Bunun neticesinde taraflar uzlaşmak veya sulh olmak isterlerse hâkim tarafların arabulucuya gitmeleri için yargılamaya ara verebilir. Bu kapsamda aile mahkemesi uzmanlarından yararlanmaları sağlanabilir. AMK m.7'de esasa girmeden önce sulh teşviki neticesinde, AMK m.6'ya göre ise yargılamanın her aşamasında tarafların uzlaşmaları için aile mahkemeleri

²⁶ Süha Tanrıver, *Türk Aile Mahkemeleri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 85-87.

²⁷ Bkz. M. Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 858; Süha Tanrıver, "Aile Mahkemeleri Üzerine Bazı Düşünceler", *Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan*, Ankara, 2003, s. 952; Tanrıver, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", s. 173; Tanrıver, "Türk Mahkemesi Hakimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi", s. 200; Melis Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde)*, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2012, s. 81; Akkaya, Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası, s. 381; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015, 6. Bası, s. 718; Erhan Fırat, "Aile Arabuluculuğu", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora tezi)*, Erzincan 2021, s. 34.

²⁸ Bkz. Orhan Dür, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*, Adalet Yayınevi, 2018, s. 87.

²⁹ Hâkimin arabuluculuk faaliyeti yapmasının yargılamanın tarafsızlığı ilkesine ters olacağına ilişkin bkz. Alan Limbury, "Should judges mediate?", 2019. <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/> (05.05.2021).

uzmanlarından faydalanabilir. AMK m.6 ve m.7 gereği hâkimin tarafları aile mahkemesi bünyesinde çalışan uzmanlara yönlendirebilmesi mahkeme bağlantılı (court connected) arabuluculuğun söz konusu olabileceğini düşündürmektedir. Fakat yine de bu hükümlere hâkimin arabulucu olamayacağına dair açıklık getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca sulh ve arabuluculuğa teşvik sadece tarafların tasarrufta bulunabileceği konularla sınırlı olmamalıdır. Sulh veya arabuluculuğa teşvikten gerekli yarar sağlanabilmesi için bütün uyuşmazlıklarda bu başvuru mümkün olabilmelidir³⁰.

E. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu³¹

Türk Medeni Kanunu m.195'e göre evlilik birliği nedeniyle ortaya çıkan sorumluluklar veya önemli bir konuda anlaşmazlığa düşülmesi hâlinde, eşler birlikte veya ayrı ayrı olarak hâkimin müdahalesini talep edebilirler. Bunun üzerine hâkim eşleri uzlaştırmaya çalışır ya da bu konuda uzman kişilerin yardımına başvurabilir. Burada boşanmanın hukuki sonuçlarından ziyade evlilik birliği içinde uyuşmazlıklar olduğu takdirde aile mahkemesine başvurulması söz konusudur. Doktrinde ileri sürülen görüşe göre bu durumda da AMK m.6/1/a ve 7'deki gibi hâkim bir çeşit aile arabulucusudur³². Bu görüşü savunanlara göre hâkimin zorunlu olarak arabulucu gibi hareket etmesi nedeniyle bir nevi yargısal arabuluculuk (judicial settlement conferences) faaliyeti söz konusudur³³. Doktrinde ileri sürülen bu görüşe rağmen katıldığımız görüşe göre bu düzenlemeye göre de hâkim arabulucu gibi hareket etmemelidir³⁴. TMK m.195/2'e göre hâkimin eşleri uzlaştırmaya çalışması aslında eşlerin ortak bir karar almaları için sadece sulhe teşvik etmesiyle sınırlı olmalıdır³⁵. Eşler sulh olmaya yanaşmazsa hâkim toplanan delillere göre karar verir. Nitekim hâkimin burada

³⁰ Alper Uyumaz-Kemal Erdoğan, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", *DEÜHF*, 2015, C. XVII, S. 1, s. 136; Levent Börü, "Aile Arabuluculuğu Konusunda Güncel Gelişmeler", *II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu*, TBB Yayınları, Ankara, 2019, s. 1049; Erdal Tercan, "Türk Aile Mahkemeleri", *AÜHF*, 2003, C. LII, S. 3, s. 48.

³¹ RG. 08.12.2001, S. 24607.

³² Bkz. Tanrıver, "Aile Mahkemeleri Üzerine Bazı Düşünceler", s. 952; Tanrıver, "Türk Mahkemesi Hakimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi", s. 200; Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, s. 81; Akkaya, *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası*, s. 381; Öztan, *Aile Hukuku*, s. 718; Fırat, "Aile Arabuluculuğu", s. 35.

³³ Bkz. Taşpolat Tuğsavul, *Türk Hukukunda Arabuluculuk*, s. 82.

³⁴ Bkz. Dür, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*, s. 88.

³⁵ Dür, *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*, s. 88.

HUAK m.2/1/b'e göre arabuluculuk faaliyeti yapması söz konusu değildir. Zira arabulucu, tarafların çözüm üretmediklerinde çözüm önerileri getirir ve tarafların bu öneriler üzerinde müzakere etmesini sağlayarak bir öneri üzerinde anlaşmalarını hedefler³⁶. Fakat bu, hâkimin görevi değildir.

Türk Medeni Kanunu m.195/2'ye göre hâkim, eşlerin rıza göstermeleri halinde aile mahkemesi uzmanlarından bu konuda yardım isteyebilir. Hâkimin bu uzmanları arabulucu sıfatıyla görevlendirme imkânı bulunmaktadır³⁷. Buradan hareketle mahkeme bağlantılı (court connected) arabuluculuğun varlığından söz etmek mümkündür. Fakat bunun için de bu kişilerin ayrıca arabuluculuk eğitimi alması gerekmektedir.

F. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun³⁸

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.1/2'ye göre aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı belirtilmiştir. 6284 sayılı Kanun³⁹ m.2/1/b'de "ev içi şiddet" başlığı altında şiddeti uygulan ile şiddet uygulanan kişi aynı evi paylaşmasa dahi aile bireylerine veya aile bireylerinden sayılan diğer kişilere uygulanan her türlü fiziksel, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddeti kapsamaktadır.

Mukayeseli hukuk doktrininde aile içi şiddet iddiaları ile ilgili uyuşmazlıklarda arabuluculuğu doğrudan reddetmek yerine olayın özelliğine göre elverişli olup olmadığına karar verilmesi gerektiği savunulmaktadır⁴⁰. Bu görüşün taraf-

³⁶ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 1181; Süha Tanrıver, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış", *Makalelerim II (2006-2010)*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, s. 67; M. Kâmil Yıldırım, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nın Değerlendirilmesi", *Arabuluculuk Yasa Tasarısı-Eleştiri ve Öneriler, Sempozyum Notları*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2008, s. 59; Baki Kuru, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler", *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Dergisi*, 2010, S. 2, s. 241.

³⁷ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 854; Tanrıver, "Türk Aile Mahkemesi Hakimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi", s. 200; Tanrıver, "Aile Mahkemeleri Üzerine Bazı Düşünceler", s. 952.

³⁸ RG. 20.03.2012, S. 28239.

³⁹ Önceden Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) de bulunmaktaydı fakat 20 Mart 2021 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanı Kararı ile Sözleşme'nin Türkiye bakımından feshedilmesine karar verildi.

⁴⁰ Bkz. Kathleen O'Connell Corcoran-James C. Melamed, "From coercion to empowerment: Spousal abuse and mediation", *Mediation Quarterly*, 1990, Vol. VII, N. 4, 303 vd.; Alison E. Gerencser, "Family Mediation: Screening for Domestic Abuse", *Florida State University Law*

tarlarına göre boşanma kararı almış her çiftte bir miktar psikolojik, fiziksel, cinsel, ekonomik istismar vardır⁴¹. Bu sebeple arabuluculuğa elverişlilik değerlendirilirken şiddetin hangi sıklıkla uygulandığı, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı olup olmadığı, psikolojik rahatsızlığa sahip olup olmadığı da incelenmelidir⁴². Burada önemli olan husus şiddetin seyrek olması, arabulucuya bu tür uyuşmazlıklara uygun eğitim verilmiş olması ve eşit müzakere ortamının oluşturulmasıdır⁴³. Hatta bu görüşü savunanlar tarafından bu şartlarda aile arabuluculuğunun aile içi şiddet iddialarında bile geleneksel yargı sistemine göre daha etkili olacağı ileri sürülmüştür⁴⁴. Zira dava yolu taraflar arasında çekişmeyi daha da arttırmakta taraflar hem boşanma sürecinde hem bu süreçten sonra daha fazla korku, tehdit, şiddete maruz kalabilmektedir.

Türk hukuk doktrininde aile içi şiddet içeren uyuşmazlıklarını doğrudan arabuluculuğa uygun olmadığını ileri sürmeyen bazı durum ve şartlarda uygun olacağını savunan görüşler bulunmaktadır⁴⁵. Bu görüşe göre tıpkı mukayeseli

Review, 1995, Vol. 23, N. 1, s. 43 vd.; Alexandra Zylstra, "Mediation and Domestic Violence: A Practical Screening Method for Mediators and Mediation Program Administrators", *University of Missouri School of Law Scholarship Repository*, 2001, N. 1, s. 253 vd.

⁴¹ Zylstra, "Mediation and Domestic Violence: A Practical Screening Method for Mediators and Mediation Program Administrators", s. 253; Corcoran-Melamed, "From coercion to empowerment: Spousal abuse and mediation", s. 303-304; Gerencser, "Family Mediation: Screening for Domestic Abuse", s. 59.

⁴² Gerencser, "Family Mediation: Screening for Domestic Abuse", s. 59; Zylstra, "Mediation and Domestic Violence: A Practical Screening Method for Mediators and Mediation Program Administrators", s. 260-261; Corcoran-Melamed, "From coercion to empowerment: Spousal abuse and mediation", s. 310.

⁴³ Carol J. King, "Burdening Access to Justice: The Cost of Divorce Mediation on the Cheap", *St. John's Law Review*, 1999, Vol. LXXIII, N. 2, s. 445; Corcoran-Melamed, "From coercion to empowerment: Spousal abuse and mediation", s. 310; Gerencser, "Family Mediation: Screening for Domestic Abuse", s. 59.

⁴⁴ Corcoran-Melamed, "From coercion to empowerment: Spousal abuse and mediation", s. 312; Zylstra, "Mediation and Domestic Violence: A Practical Screening Method for Mediators and Mediation Program Administrators", s. 260.

⁴⁵ Bkz. Cenk Akil, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun Kapsamı", *Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, C. I, s. 124; Uyumaz-Erdoğan, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", s. 162; Gonca Gülfem Bozdağ, "Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 20, S. 1 s. 131; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 1195; Şamil Demir, "Arabuluculuk ile Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi", *Ankara Barosu Dergisi*, 2014, S. 2, s. 220; *Arabuluculuk Çalışma Toplantısı, Arabuluculukla İlgili Güncel Sorunlar, Beklentiler, Öneriler, Sonuç Raporu*, AndHD, 2015, C. I, S. 1, s. 126; Levent Börü, "Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler", *TBB*, 2017 (Özel Sayı), s. 194.

hukuk doktrinindeki yazarlar gibi seyrek yaşanan şiddet olaylarında bu şiddetin yargı sürecindeki çekişmeli ortamdan dolayı daha fazla artmaması adına arabuluculuğa başvuru mümkün hatta eşler ve çocuklar açısından daha lehe olur⁴⁶. Nitekim aile arabuluculuğunun amacı da eşleri çekişmeli yargı sisteminde kurtarmak ve onları uzlaşmaya teşvik ederek müteakip ilişkileri bakımından da daha sağlıklı iletişim kurmalarını sağlamaktır⁴⁷. Şiddetin sık tekrarlandığı, bir tarafın alkol ve uyuşturucu bağımlısı olduğu ya da ağır psikolojik rahatsızlığının var olduğu durumlarda arabuluculuk elverişli değildir. Fakat bu tarz durumların olmadığı seyrek de olsa şiddete rastlandığı durumlarda arabuluculuğa başvuru ve bu sürecin gerekli eğitimi almış arabulucular huzurunda, tarafların güvenliği ve eşitliği sağlayan müzakere ortamında gerekirse farklı yöntemlerle (telekonferans, mekik arabuluculuk gibi) yürütülmesi yararlı olabilir⁴⁸.

G. Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği⁴⁹

Aile danışmanlığı, ADMY m.4/1/c'ye göre bireylerin hem aile ilişkilerini hem aile dışındaki sosyal ilişkilerini değerlendirerek birey, eş veya ailelere problemlerin çözümü için özel teknik hizmet verilen alandır. Arabuluculuk ise uyuşmazlığın çözümü için tarafları bir araya getiren ve sistematik teknikleri uygulayarak tarafların kendi çözümlerini kendi üretebilmelerini sağlayan, çözüm üretmedikleri noktada ise çözüm önerisi sunabilen uzmanlık eğitimi almış tarafsız ve bağımsız üçüncü kişi eşliğinde yürütülen süreçtir (HUAK m.2/1/b). Buradan hareketle aile arabuluculuğunun bir aile danışmanlığı olmadığı ve bu nedenle aile danışmanları veya terapistlerin arabuluculuk hizmeti sunamayacağı ileri sürülmüştür⁵⁰.

⁴⁶ Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 1194; Akil, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun Kapsamı", s. 124.

⁴⁷ Parkinson, Aile Arabuluculuğu, s. 8.

⁴⁸ Bozdağ, "Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği", s. 117-118, 130; Börü, "Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler", s. 192.

⁴⁹ RG. 04.09.2012, S. 28401.

⁵⁰ M. Serdar Özbek, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 'Aile Arabuluculuğu' Konulu Tavsiye Kararı", *DEÜHFD*, 2005, C. VII, S. 2, s. 80; Börü, "Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler", s. 193; Zeynep Bahadır, "Aile Arabuluculuğunu Bekleyen Usuli Sorunlar", *II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu*, TBB Yayınları, Ankara, 2019, s. 1066; Marian Roberts, *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*, Taylor & Francis Group, 2008, s. 21.

Aile uyuşmazlıklarının dostane çözümünü sağlayan her uygulama aile arabuluculuğu olarak nitelendirilemez⁵¹. Bu uygulamalar aile danışmanlığı veya terapisi gibi şekillerde olabilmektedir⁵². Her ne kadar ADMY m.14'e göre⁵³ aile danışmanının eğitime yer verilmiş ve bu eğitim arabuluculuk eğitimine benzer nitelikte gerçekleşse de⁵⁴ aile danışmanlarının hukuk eğitimi almamış olması aile danışmanlığını arabuluculuktan ayırır. Ayrıca aile danışmanlığında eşler tedavi edilecek hasta ve eşler arasındaki uyuşmazlık psikopatolojinin semptomları olarak görülür⁵⁵. Aile danışmanı bu süreçte liderlik rolü üstlenir ve tarafları yönlendirir, tavsiyelerde bulunur⁵⁶. Arabulucu ise taraflara tavsiyede bulunmaz adeta süreçte bir moderatör gibi hareket eder⁵⁷. Aile danışmanlığında amaç hasta olarak nitelendirdikleri eşleri tedavi etmektir fakat arabuluculuğun amacı ise bu değildir. Arabuluculukta ise uyuşmazlık konusu hususlarda uzlaşmayı sağlamak için tarafların müzakere etmesi söz konusudur. Arabulucu taraflara uygun müzakere ortamı yaratarak tarafların sağlıklı iletişim kurmalarını sağlamaktır.

Aile arabuluculuğu konusunda aile danışma merkezlerinden yararlanılabileceğini ve dolayısıyla arabulucunun terapist ya da aile danışmanı da olabilece-

⁵¹ Bahadır, "Aile Arabuluculuğunu Bekleyen Usuli Sorunlar", s. 1066.

⁵² Bahadır, "Aile Arabuluculuğunu Bekleyen Usuli Sorunlar", s. 1066; Özbek, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 'Aile Arabuluculuğu' Konulu Tavsiye Kararı", s. 80-81.

⁵³ Bu yönetmelik m.14/1'e göre "Sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, tıp, hemşirelik ve çocuk gelişimi alanlarından birinde en az dört yıllık lisans programlarından mezun olanlar, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu veya üniversitelerden, biri tarafından uygun görülen en az üç yüz saati teorik ve en az otuz saati süpervizyon eşliğinde olmak üzere yüz elli saati uygulamalı toplam dört yüz elli saatlik aile danışmanlığı alanında bir eğitim programını başarıyla tamamladıktan sonra sertifika alanlar, aile danışmanı unvanı alabilir."

⁵⁴ Yürürlükteki mevzuatımızda aile arabuluculuğu kurumu olmasa da yapılan çalışmalarda aile arabuluculuğu eğitiminin en az 300 saat teorik ve en az 100 saat pratik ve her yıl yenilenecek şekilde 20 saat yenileme eğitim verilmesi düşünülmektedir. Bu konuda bkz. Börü, "Aile Arabuluculuğu Konusunda Güncel Gelişmeler", s. 1058.

⁵⁵ Roberts, *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*, s. 22.

⁵⁶ Roberts, *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*, s. 22; Özbek, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 'Aile Arabuluculuğu' Konulu Tavsiye Kararı", s. 97; Akkaya, "Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı", s. 52.

⁵⁷ Roberts, *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*, s. 23; Akkaya, "Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı", s. 53.

ğini ileri süren görüşler bulunmaktadır⁵⁸. Fakat bu görüşlerin arabulucunun hukukçu olması zorunluluğu karşısında şimdilik geçerliliği yoktur.

SONUÇ

Türk hukukunda aile arabuluculuğu açıkça düzenlenmemiştir. Buna rağmen bu çalışmanın amacı mevzuatımızda aile arabuluculuğunun uygulanmasını mümkün kılan düzenleme olup olmadığını veya bu yönde yorumlanacak hükümler bulunup bulunmadığını incelemektir. Fakat mevcut düzenlemeler aile arabuluculuğunun uygulanmasında yetersiz kalmaktadır. Bunların ötesinde aile arabuluculuğu özel uzmanlık alanı sayılmalı ve özgün hukuki düzenlemeler getirilmelidir. Aile arabuluculuğu giriş kısmında anlatıldığı üzere mukayeseli hukukta arabuluculuğun en yoğun alanıdır. Zira uyuşmazlığı en az maliyetle, basit, hızlı, etkin çözmesinin yanında aile mahremiyeti, aile kurumunun saygınlığı, çocuğun üstün yararı gibi sebeplerle aile uyuşmazlıklarında en tercih edilen yöntemdir. Ayrıca aile arabuluculuğu kurumu, aile uyuşmazlıklarının kendine özgü dinamikleri dolayısıyla boşanma aşamasındaki eşlere psikolojik destek sağlanması ve eşler arasındaki diyalogun sağlıklı hale getirilmesi sonucunda kadına karşı şiddetin de önlenmesine hizmet edebilecektir.

1970'lerden beri ABD'de uygulanagelmiş bu yöntem daha sonra birçok devlet tarafından benimsenmiş ve bu yola başvuru konusunda vatandaşlar arabuluculuğa teşvik edilmiştir. Mukayeseli hukukta yaklaşık yarım asırdır uygulanan bu yöntemle ilgili mevzuatımızda gerekli düzenlemeler yapılabilir ve bu yola başvurmaya vatandaşlar özendirilebilir.

⁵⁸ Bkz. Kenneth Kressel, *The Process of Divorce: Helping Couples Negotiate Settlements*, Jason Aronson Inc., 1997, s. 88 vd.; Özbek, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, s. 861; Akkaya, "Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı", s. 43. Ayrıca bu konuda bkz. Süleyman Dost-Hikmet Tokgöz, "Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği ne Eleştirel Bir Bakış ve Bazı Öneriler", *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. I, S. 2, 2013, s. 129-136.

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- ADMY** : Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği
- AMK** : Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun
- AndHD** : Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- AÜHFD** : Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- Bkz.** : Bakınız
- C.** : Cilt
- CEPEJ** : Council of Europe European Commission for the Efficiency of Justice
- DEÜHFD** : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
- Edt.** : Editör
- HMK** : Hukuk Muhakemeleri Kanunu
- HUAK** : Hukuk Uyuşmazlıklarında Arbuluculuk Kanunu
- m.** : Madde
- N.** : Number
- RG** : Resmî Gazete
- S.** : Sayı
- s.** : Sayfa
- TAAD** : Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
- TBB** : Türkiye Barolar Birliği
- TBBD** : Türkiye Barolar Birliği Dergisi
- TMK** : Türk Medeni Kanunu
- v.d.** : ve devamı
- Vol.** : Volume
- YD** : Yargıtay Dergisi

KAYNAKÇA

- AKİL, Cenk, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun Kapsamı", **Prof. Dr. Ejder Yılmaz'a Armağan**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, C. I, ss. 75-135.
- ARAS, Bahattin, "Aile Mahkemelerinde Tarafların Sulh Yoluyla Çözümü Teşviki", **YD**, C. XXXI, S. 3, 2005, ss. 303-309.
- AKKAYA, Tolga, "Boşanma Davasında Alınabilecek Geçici Hukuki Korumalar veya Hâkimin Müdahalesi Yoluyla Çocuğun Korunması Kapsamında Zorunlu Arabuluculuk ve Boşanma Süreci (Aile) Danışmanlığı", **Ankara Barosu Dergisi**, 2014, S. 4, ss. 23-62.
- AKKAYA, Tolga, **Medenî Usûl Hukuku Bakımından Boşanma Davası**, Ankara, 2017.
- Arabuluculuk Çalışma Toplantısı, Arabuluculukla İlgili Güncel Sorunlar, Beklentiler, Öneriler, Sonuç Raporu**, AndHD, 2015, C. I, S. 1, ss. 120-133.
- BAHADIR, Zeynep, "Aile Arabuluculuğunu Bekleyen Usuli Sorunlar", **II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu**, TBB Yayınları, Ankara, 2019, ss. 1063-1086.
- BOZDAĞ, Gonca Gülfem, "Arabuluculuk ve Arabuluculuğun Ebeveynler Arasındaki Uluslararası İhtilaflarda Uygulanabilirliği", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2016, C. 20, S. 1, ss. 101-136.
- BÖRÜ, Levent, "Kadına Karşı Şiddette Arabuluculuk Kurumuna İlişkin Bazı Değerlendirmeler", **TBB**, 2017 (Özel Sayı), ss. 173-198.
- BÖRÜ, Levent, "Aile Arabuluculuğu Konusunda Güncel Gelişmeler", **II. Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu**, TBB Yayınları, Ankara, 2019, ss. 1043-1061.
- BROWN, Daniel G., "Divorce and Family Mediation: History, Review, Future Directions", **Conciliation Courts Review**, 1982, Vol. XX, N. 2, ss. 1-44.
- CORCORAN, Kathleen O'Connell-Melamed, James C., "From coercion to empowerment: Spousal abuse and mediation", **Mediation Quarterly**, 1990, Vol. XII, N. 4, ss. 303-316.
- DEMİR, Şamil, "Arabuluculuk ile Aile İçi Şiddet ve Uzlaşmaya Tabi Suçların İlişkisi", **Ankara Barosu Dergisi**, 2014, S. 2, ss. 213-228.
- DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan, "Aile Hukuku Uyuşmazlıkları Bakımından 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun Uygulanabilirliği", **TAAD**, 2015, S. 23, ss. 45-84.
- DOST, Süleyman- Tokgöz, Hikmet, "Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği ne Eleştirel Bir Bakış ve Bazı Öneriler", **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. I, S. 2, 2013, ss. 129-136.
- DÜR, Orhan, **Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri**, Adalet Yayınevi, 2018.

- ELKİN, Meyer, "The Conciliation Court: A Pioneering Approach to the Divorce Problem-Part I", *Student Lawyer Journal*, 1968, Vol. XIV, N. 4, ss. 26-29.
- ERCAN, İbrahim, "Aile Mahkemesinde Uyuşmazlıkların Sulh Yoluyla Çözülmesi", *Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2007, ss. 63-102.
- FIRAT, Erhan, "Aile Arabuluculuğu", *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayınlanmamış Doktora tezi), Erzincan 2021.
- FRIEL, Steven-TOMS Christian-RİDNİCK Brown, "The European Mediation Directive-Legal and Political Support for Alternative Dispute Resolution in Europe", *Bloomberg Law Reports*, 2011, Vol. 2, N. 1.
- FULLER, Lon L., "Mediation-Its Forms and Functions", *Southern California Law Review*, 1971, Vol. XLIV, N. 2, ss. 305-339.
- GERENCSEK, Alison E., "Family Mediation: Screening for Domestic Abuse", *Florida State University Law Review*, 1995, Vol. XXIII, N. 1, ss. 43-70.
- KİNG, Carol J., "Burdening Access to Justice: The Cost of Divorce Mediation on the Cheap", *St. John's Law Review*, 1999, Vol. LXXIII, N. 2, ss. 375-476.
- KRESSEL, Kenneth, *The Process of Divorce: Helping Couples Negotiate Settlements*, Jason Aronson Inc., 1997.
- KURU, Baki, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş ve Öneriler", *Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Dergisi*, 2010, S. 2, ss. 237-246.
- LİMBURY, Alan, "Should judges mediate?", 2019. <http://mediationblog.kluwerarbitration.com/>
- NOLAN-HALEY, Jacqueline, "Evolving Paths to Justice: Assessing the EU Directive on Mediation, Proceedings of the Sixth Annual Conference on International Arbitration and Mediation", *Martinus Nijhoff Publishers*, 2012.
- ÖZBEK, M. Serdar, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 'Aile Arabuluculuğu' Konulu Tavsiye Kararı", *DEÜHFD*, 2005, C. VII, S. 2, ss. 71-102.
- ÖZBEK, M. Serdar, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.
- ÖZTAN, Bilge, *Aile Hukuku*, Türhan Kitabevi, Ankara, 2015, 6. Bası.
- PARKINSON, Lisa, *Aile Arabuluculuğu*, Fatma Yonca Yücel (Edt.), Ankara, TC. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, 2018.
- ROBERTS, Marian, *Mediation in Family Disputes: Principles of Practice*, Taylor & Francis Group, 2008.
- SPENCER, Janet Maleson-ZAMMİT, Joseph P., "Mediation-Arbitration: A Proposal for Private Resolution of Disputes between Divorced or Separated Parents", *Duke Law Journal*, 1976, N. 5, ss. 911-940.

- ŞİMŞEK, Erdem, "Aile Hukuku'na İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümü İçin Düzenlenmesi Gereken, Ayrı Bir Arabuluculuk Kanunu ile İlgili Değerlendirme", **Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu**, Ankara, 2018, ss. 47-76.
- TANRIVER, Süha, "Aile Mahkemeleri Üzerine Bazı Düşünceler", **Prof. Dr. Turgut Kalpsüz'e Armağan**, Ankara, 2003, ss. 947-953.
- TANRIVER, Süha, "Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk", **TBB**, 2006, S. 64, ss. 151-177.
- TANRIVER, Süha, "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Arabuluculuk Kurumuna Hukuki ve Sosyolojik Bir Bakış", **Makalelerim II (2006-2010)**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011.
- TANRIVER, Süha, **Türk Aile Mahkemeleri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- TANRIVER, Süha, "Türk Aile Mahkemesi Hakimlerinin Sulhe Teşvik Ödevi", **Makalelerim III**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016, ss. 199-202.
- TAŞPOLAT TUĞSAVUL, Melis, **Türk Hukukunda Arabuluculuk (6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde)**, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2012.
- TERCAN, Erdal, "Türk Aile Mahkemeleri", **AÜHFD**, 2003, C. LII, S. 3, ss. 19-53.
- UYUMAZ, Alper-ERDOĞAN, Kemal, "Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları", **DEÜHF**, 2015, C. XVII, S. 1, ss. 119-169.
- YILDIRIM, M. Kâmil, "Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nın Değerlendirilmesi", Arabuluculuk Yasa Tasarısı-Eleştiri ve Öneriler, Sempozyum Notları, **İstanbul Barosu Yayınları**, İstanbul, 2008.
- ZYLSTRA, Alexandra, "Mediation and Domestic Violence: A Practical Screening Method for Mediators and Mediation Program Administrators", **University of Missouri School of Law Scholarship Repository**, 2001, N. 1, ss. 253-300.